

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
mgr Sławomira Chomickiego pt. „System reakcji prawnokarnej
i dyscyplinarnej wobec żołnierzy

Zgodnie z uchwałą Rady Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu w Białymstoku z dnia 17.03.2023r., powierzono mi funkcję recenzenta w przewodzie doktorskim mgr Sławomira Chomickiego (pismo z dnia 17.03.2023r.). Podstawowym zadaniem recenzenta było określenie, czy przedstawiona w przewodzie praca pt. „System reakcji prawnokarnej i dyscyplinarnej wobec żołnierzy” spełnia wymagania ustawowe dla prac doktorskich.

I Recenzowana rozprawa poświęcona jest bardzo aktualnej, ciekawej i bardzo trudnej problematyce szeroko rozumianej odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej żołnierzy. Nie trzeba obecnie nikogo przekonywać, iż problematyka ta jest jak najbardziej aktualna i ważna. Niestety publikacji na ten temat nie ma wiele i nie poświęca się tej problematyce zbyt wiele uwagi w doktrynie a także w orzecznictwie. Prawo dotyczące żołnierzy na przestrzeni dziejów ewoluowało. Począwszy od dawnych czasów, armii przymusowej z poboru aż po czasy współczesne – armii zawodowej. Zmieniały się zasady odpowiedzialności, rodzaje przestępstw, rodzaje kar i środków karnych. Kwestie obronności, sprawy żołnierzy, były jakby przez wiele lat na marginesie naszego życia społecznego i prawnego. Nie był to główny nurt badań i rozważań prawniczych. Sytuacja ostatnich lat wymusiła jakby większe zainteresowanie tymi kwestiami. **Problem jest**

obecnie ważny i aktualny, iż przedstawienie monograficzne jest jak najbardziej wskazane, szczególnie w ujęciu zarówno historycznym jak i współczesnym.

Za cel swojej pracy, Autor, stawia kompleksowe przedstawienie problematyki odpowiedzialności karnej żołnierzy za popełnione przestępstwa i wykroczenia. **Z dużym zadowoleniem oraz z satysfakcją stwierdzam, iż ów ogólny cel został osiągnięty.**

Dobrze się więc stało, iż Autor recenzowanego opracowania, podjął się bardzo trudnego zadania, naukowego opracowania zagadnień prawnych wskazanych w tytule pracy problemów. Dobór tematu jest jak najbardziej właściwy i niezwykle ważny dla współczesnego prawa karnego i procesu karnego. Z tych też powodów wyrażam uznanie Autorowi za trud opracowania takiego dzieła a Promotorowi za trud prowadzenia tak interesującej pracy. W takim ujęciu w polskiej literaturze prawniczej te kwestie nie były tak kompleksowo poruszane.

Praca ma **charakter interdyscyplinarny**, przeplatają się w niej harmonijnie wątki z zakresu historii prawa i historii wojskowości, prawa karnego materialnego i procesu karnego. Autor bardzo dobrze czuje się w poruszanej problematyce i z prawdziwym zapałem ją przedstawia. Praca, co do swojej istoty posiada charakter rozważań dogmatyczno prawnych a także ukazuje bardzo ciekawe, prowadzone przez Autora zestawienia empiryczne.

Z wielkim zainteresowaniem przestudiowałem rozprawę mgr Sławomira Chomiczkiego i z satysfakcją stwierdzam, że jest ona świadectwem dojrzałości naukowej Kandydata, potwierdzeniem dobrego kunsztu warsztatowego, erudycji a przy tym stanowi samodzielne rozwiązanie atrakcyjnego teoretycznie i ważnego zagadnienia naukowego. **Jako recenzent oceniam rozprawę wysoko i rekomenduję do przyjęcia w toczącym się przewodzie doktorskim. Rzadko się zdarza, by praca doktorska była tak dokładna, ujmująca problematykę tak szeroko i tak dobrze udokumentowana.**

II. Rozprawa jest obszerna (łącznie 393 strony), składa się ze wstępu, które stanowią jakby rozdział, dwóch części merytorycznych (łącznie 10 rozdziałów) i zakończenia - zawierającego wnioski, obszernej bibliografii, wykazu aktów prawnych oraz załączników. Robi wrażenie perfekcyjne i sumienne wręcz udokumentowanie prowadzonych badań.

Wstęp zawiera wyraźnie określony cel pracy, stawiane hipotezy i omówienie zastosowanych metod badawczych. Autor omawia szczegółowo, co i jak badał. Takie ujęcie jest jasne i przejrzyste. Zdaniem recenzenta, dyskusyjny jest podział pracy na dwie części – „karną” i „dyscyplinarną”. W pracy promocyjnej, a takową jest praca doktorska, nie powinno się stosować w tytułach skrótów. Jeżeli już Autor przyjął taki podział pracy, to tytuły poszczególnych części powinny brzmieć: Część I – „Odpowiedzialność karna żołnierzy”, Część II – „Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierzy”. Pewne wątpliwości budzi tak rygorystyczne rozdzielanie. To jakby powstały dwie oddzielne prace. W ujęciu historycznym nie rozdzielano w wojsku, w wielu epokach, wykroczenia dyscyplinarnego od przestępstwa. Taki podział sprawił, iż Autor w wielu miejscach powraca do wątków historycznych i powstają w konsekwencji powtórzenia, nie do uniknięcia w takim ujęciu! Taki układ pracy trudno jest uznać za modelowy, gdyż jest po prostu mało przejrzysty. Można jedynie sugerować, iż w przypadku, gdy Autor zdecyduje się na wydanie pracy w formie książkowej (a faktycznie warto!), kwestie historyczne omówić w jednej części, a następne dwie części poświęcić współczesności – czyli obecnej reakcji prawnokarnej i dyscyplinarnej wobec żołnierzy.

Przedstawiona bibliografia zawiera aż 415 pozycji. Następnie Autor przedstawia wykaz aktów normatywnych i wykaz orzecznictwa.

Cała praca napisana jest poprawnym językiem. Błędy literowe i stylistyczne występują dość rzadko, a drobne, dyskusyjne nieścisłości, występują sporadycznie.

Niewdzięcznym zadaniem recenzenta jest wskazanie uchybień i błędów pracy. W tym przypadku takowe, zdaniem recenzenta, występują. Niektóre kwestie, oczywiście można było przedstawić trochę inaczej. Autor jednak miał swoją koncepcję i konsekwentnie ją realizował, co w całości pracy można uznać za poprawne. Podział pracy jest mało czytelny, gdyż Autor w wielu miejscach powraca do kwestii historycznych. Oczywiście takie ujęcie z jednej strony jest słuszne, ale czyni pracę dość zagmatwaną i w takich sytuacjach trudno jest uniknąć niepotrzebnych powtórzeń.

Rozdział I – przedstawia rys historyczny wojskowej odpowiedzialności karnej żołnierzy. Sam Autor twierdzi, iż przez wiele wieków nie rozróżniano odpowiedzialności karnej od odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zdaniem recenzenta, tą problematykę można było omówić łącznie. Szkoda, iż w rozdziale tym Autor odnosi się jedynie do źródeł wtórnych, cytuje za licznymi autorami. Z tego rozdziału wiemy tylko to, iż „prawo wojskowe – było” i nic więcej. Brak chociażby omówienia rodzajów przestępstw,

ewolucji rodzajów przestępstw, ich gradacji, opisu postępowania i stosowanych kar. Oczywiście prawo to zmieniało się i trzeba było na to wyraźnie wskazać. W Rozdziale 2 – Wojskowa odpowiedzialność karna żołnierza – ogólna charakterystyka – Autor prowadzi bardzo głębokie rozważania dotyczące poszczególnych instytucji prawa karnego wojskowego. Ukazuje odrębność tego prawa, nawet w ujęciu współczesnym. Trochę brakuje rozważań dotyczących zmian prawa wraz ze zmianą rodzaju pełnienia służby wojskowej, a także porównanie z innymi krajami NATO. Pewne rozważania prawnie – porównawcze, wzbogaciłyby pracę. W Rozdziale 3 i 4 - omówione zostały stricte wojskowe kary kryminalne i środki karne. Omawiając aspekt wychowawczy, należało się także odnieść do współczesnych realiów. Służba wojskowa, to obecnie, specyficzny rodzaj pracy! Wielu cytowanych w tym rozdziale autorów jest z minionej epoki. Autor cytuje poglądy nieaktualne. Szkoda, iż Autor nie pokusił się na własne odniesienie do rzeczywistości. Rozdział 1 miał charakter historyczny. Stałe odnoszenie się do historii w innych rozdziałach powoduje pewien „bałagan”. Treści historyczne zawarte w rozdziałach 3 i 4 trzeba było omówić w części historycznej. Bardzo ciekawa i nowa jest współczesna struktura przestępstw wojskowych. W minionym okresie w wojsku dominowało przestępstwo samowolnego oddalenia – art. 338 k.k., obecnie przestępstwo to jest marginalne, gdyż zawodowa służba wojskowa zmieniła realia służby. Służba wojskowa stała się specyficzną formą pracy. Wzrasta jednak zagrożenie przestępczością gospodarczą w wojsku. Są to nowe zjawiska i szkoda, iż Autor tego nie uwzględnił.

Autor dwa rozdziały – 5 i 10 poświęcił na wnioski de lege ferenda. Oczywiście z większością tych wniosków należy się w pełni zgodzić. Są one słuszne i przedstawione bardzo dokładnie. Ponowne jednak odnoszenie się do wątków historycznych, „rozmywa” trochę przedstawiane treści. I w tych rozdziałach mamy do czynienia z powtórzeniami. Należało także zastanowić się, czy tego rodzaju ciekawych wniosków de lege ferenda nie przenieść w ogóle do zakończenia i zakończenie stałoby się Wnioskami!

Rozdziały 6 – 9 dotyczą kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy i zawierają rys historyczny odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierza, charakterystykę tej odpowiedzialności, omówienie kar i wojskowych środków dyscyplinarnych. Jako recenzent w pełni rozumiem, iż przedstawiana przez Autora problematyka jest bardzo złożona, wielowątkowa i trudna do zaprezentowania. Autor starał się „niczego nie uronić” i wszystko w sposób analityczny przedstawić. W sytuacji jednak takiej wielowątkowości problematyki badawczej, zdaniem recenzenta, bardziej właściwe byłoby podejście syntetyczne. Ogólnie bowiem, praca w takiej postaci staje się bardzo trudna w odbiorze!

Końcową częścią pracy jest Zakończenie. Proponowane w rozdziałach 5 i 10 wnioski de lege ferenda powinny zostać wyraźnie wskazane w Zakończeniu. Wnioski te zarówno w rozdziale 5 jak i 10 są mało czytelne, „przegadane”. Tak właściwie to w wielu przypadkach nie wiadomo o co Autorowi chodzi! Wnioski tego typu powinny mieć charakter krótki – by wszyscy wiedzieli, co Autor postuluje do zmiany. Autor ma tendencję do rozwlekłych opisów. Zarówno wnioski, czy zakończenie – powinno mieć charakter syntetyczny – wskazujący na główne myśli. Ponownie mamy do czynienia z rozwlekłymi opisami – to samo ale inaczej. To czyni pracę bardzo trudną w odbiorze. Walorem całej pracy jest jej bardzo dobre udokumentowanie.

Wskazane wybiórczo uchybienia, nie mają charakteru obniżającego wartość pracy! Recenzent wskazał na te kwestie dlatego, iż Autor przygotowując pracę do ewentualnego wydania, powinien na to zwrócić uwagę. **W całości recenzowaną pracę należy ocenić wysoko.**

III. Na podstawie przedstawionych wyżej ocen stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr. Sławomira Chomickiego - "System reakcji prawnokarnej i dyscyplinarnej wobec żołnierzy" - odpowiada warunkom stawianym pracom doktorskim, określonym w art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r., poz. 574 ze zm.). W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie mgr. Sławomira Chomickiego do dalszej części przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. Jerzy Kasprzak

Prof. dr hab. Jerzy Kasprzak
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Uniwersytet Pedagogiczny
w Krakowie

Olsztyn 23.05.2023r.

Szanowny Pan
Dziekan Wydziału Prawa
Uniwersytetu w Białymstoku
Prof. dr hab. Mariusz Popławski

W odpowiedzi na pismo z dnia 17 marca 2023r. w załączeniu przesyłam recenzję pracy doktorskiej mgr Sławomira Chomickiego pt. „System reakcji prawnokarnej i dyscyplinarnej wobec żołnierzy”.

Prof. dr hab. Jerzy Kasprzak